

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 1981-ben jelentette meg az alapvető betegjogokat is összefoglaló lisszaboni deklarációját.

Ez a dokumentum a teljesség igénye nélkül fogalmaz meg számos alapvető betegjogot, így többek között, hogy:

- a beteg szabadon választhasson orvost,
- a betegnek joga van ahhoz, hogy megfelelő tájékoztatás után bizonyos kezelések elvégzését elfogadja vagy elutasítsa,
- a beteg elvárhatja orvosától, hogy minden orvosi és személyes adatát titkosan kezelje,
- a betegnek joga van az emberhez méltó halálhoz,
- a betegnek joga van a lelki vagy morális vigaszhoz, de el is utasíthatja azt.

A betegjogok megfogalmazása nagy szerepet játszik abban, hogy olyan egészségügy vegyen körül bennünket, ahol a beteg nem a gyógyítási folyamat passzív elszenvetője, hanem annak aktív részese, saját kezelésének felelős résztvevője.

Magyarországon az 1997. évi CLIV törvény az egészségügyről nemzetközi normákon alapulva foglalja össze a betegek jogait. Betegjogok alatt azon jogosultságok összességét kell érteni, amelyek megilletik mindazokat a személyeket, akik az egészségügyi szolgáltatást igénybe veszik. Az egészségügyi törvény a következő betegjogokat nevesíti:

- a megfelelő szintű egészségügyi ellátáshoz való jog,
- az emberi méltóság tiszteletben tartásához való jog,
- a kapcsolattartás joga,
- az intézmény elhagyásának joga,
- a tájékoztatáshoz való jog,
- az önrendelkezéshez való jog,
- az ellátás visszautasításának joga,
- az egészségügyi dokumentáció megismerésének joga,
- az orvosi titoktartáshoz való jog.

A törvény alapelveként kezeli az egyén személyes szabadsághoz és önrendelkezéshez való jogát, amelyet csak az egészségi állapot alapján lehet korlátozni. Hasonló alapjog az esélyegyenlőséghez való jog.

A szabad orvosválasztás joga

A szabad orvosválasztás joga a kezelőorvos kiválasztása mellett tartalmazza annak lehetőségét is, hogy a beteg kezdeményezheti az orvosi konzíliumot (a kezelőorvoson kívül más orvos is vizsgálja meg), az egészségügyi törvény szerint az alábbi esetekben:

- a kezelőorvos által megállapított diagnózis,
- a javasolt terápia,
- a kórházból történő elbocsátás,
- vagy más egészségügyi szolgáltatóhoz történő beutalás kapcsán.

A szabad orvos- és intézményválasztás és a konzílium kérésének joga nem korlátlan, nem általános jellegű. Indokolnia kell az egészségügyi állapotnak, az ellátás sürgősségének, valamint az egészségügyi ellátás alapjául szolgáló jogviszonynak. Tehát elmehet a beteg más intézménybe, mint ahol az ellátása megkezdődött, ha ezt az ellátást egészségi állapota indokolja. Orvost választani csak az adott szinten (progresszióban) lehetséges, s feltétel az is, hogy a választott orvos a beteget elfogadja, s a beteg ellátása az adott intézmény rendjébe

alkalmazkodjon.

Tájékoztatáshoz való jog

A beteg jogosult minden rá vonatkozó tény és adat megismerésére, vonatkozzon ez:

- egészségi állapotára,
- a javasolt vizsgálatokra, beavatkozásokra,
- azok elvégzésének vagy elmaradásának lehetséges előnyeire és hátrányaira,
- a vizsgálatok, beavatkozások tervezett időpontjaira,
- döntési jogára,
- a lehetséges egyéb eljárásokra, módszerekre,
- az ellátás teljes folyamatára,
- a további ellátásokra,
- a javasolt életmódra.

A tájékoztatási kötelezettség személyre szabott, tehát az információnak érthetőnek kell lennie. A rossz vagy hiányos tájékoztatás nemcsak a beteg elégedetlenségének forrása lehet, de komoly jogi következménnyel is járhat.

A betegnek is van tájékoztatási kötelezettsége orvosával szemben. El kell mondani korábbi betegségeit, gyógykezelését, vagy pl. egyes fertőző betegségek esetén azt is meg kell mondania, hogy kitől kaphatta a fertőzést és kinek adhatta tovább.

A beteg az őt érintő döntéseket beleegyezésével hagyja jóvá. A beleegyezés lehet szóbeli vagy írásbeli.

Tájékozott beleegyezésnek nevezzük a beavatkozások akaratlagos elfogadását azok ismeretében, amit az orvos a beavatkozás természetéről, kockázatairól, előnyeiről és következményeiről elmondott. A beleegyezés célja a beteg önrendelkezésének védelme: az orvos bátorító, biztató és nyílt kommunikációs folyamatban lehetővé teszi a beteg számára, hogy megtegye saját választását.

Fontos elismerni a betegnek azt a jogát, hogy a megértett orvosi kérdésekben saját döntést hozzon, egészen addig terjedően, hogy visszautasíthassa az ajánlott orvosi kezelést.

Orvosi kezelést, beavatkozást, műtétet a beteg beleegyezése nélkül végezni nem szabad.

Az érvényes beleegyezésnek a következő feltételeknek kell megfelelnie:

- A beteg a beleegyezést szabadon és önkéntesen adta (kierőszakolt vagy gyógyszer hatása alatt tett beleegyezés érvénytelen).
- A beleegyezésnek fednie kell az elvégzett beavatkozást. (Egy beavatkozáshoz adott beleegyezés nem érvényes egy másik beavatkozásra.)
- Általában a beleegyezés a beavatkozásra felhatalmazott személyre szól.
- A beleegyezés tájékoztatáson kell, hogy alapuljon.
- A beleegyezést adó személynek erre törvényes felhatalmazással kell rendelkeznie (ez a probléma speciális esetekben merül fel, így: eszméletlen betegnél, szellemileg erre képtelen személynél és kiskorúaknál).

Az egészségügyi dokumentáció megismerésének joga

A törvény értelmében egészségügyi dokumentáció minden olyan adat, amely a gyógykezelés során jutott a betegellátó tudomására. Ennek megfelelően nemcsak a kórlapok, hanem a szakrendelések, laboratóriumi stb. adatok is ebbe a kategóriába tartoznak, függetlenül attól, hogy azokat papírlapon vagy elektronikusan rögzítették.

Az adatokat minimum 30 évig, a zárójelentést 50 évig kell megőrizni. Ez a beteg állapotának nyomon követését is szolgálja.

Az adatok tárolását oly módon kell megoldani, hogy ahhoz illetéktelen ne férjen hozzá és védeni kell a megrongálódástól, megsemmisítéstől. Az adatokat utólag javítani, kitörölni nem szabad.

A betegekkel kapcsolatos adatoknak két csoportja van:

- egészségügyi adat: az érintett testi, értelmi és lelki állapotára, kóros szenvedélyére, betegségére, halálára vonatkozó bármely adat, függetlenül attól, hogy az miként jutott tudomásra.
- személyi adat: az érintett neve (leánykori), neme, születési idő, hely, lakóhely, TAJ szám együtt, vagy külön, amely alkalmas az érintett személy azonosítására.

Az orvosi titoktaráshoz való jog

Orvosi titok a gyógykezelés során az adatkezelő tudomására jutott minden egészségügyi és személyes adat. Az adatkezelőre vonatkozik az orvosi titoktartás. Ez alól csak a beteg írásos hozzájárulása ad felmentést, illetve ha az adat-továbbítás a törvény alapján kötelező.

A beteg azt is eldöntheti, hogyan és kivel közöljék a rá vonatkozó orvosi információt (pl. feleség, férj, testvér, szülő stb.). A kórházi felvételnél meg kell, hogy kérdezzenek minket arról, kinek adható felvilágosítás állapotunkról, vagy kiket zárunk ki az adataink megismertetéséből, azaz mi határozzuk meg ezeket a személyeket. Ha külön nem rendelkezünk, akkor a követlen hozzátartozóinkat tájékoztatják.

Amikor vizsgálunk minket, jogunk van ahhoz, hogy csak azok legyenek jelen, akiknek részvétele az ellátásban szükséges (illetve természetesen azok, akiknek jelenlétéhez mi hozzájárultunk.) Ha egészségügyi szakemberképzésre kijelölt intézményben vizsgálunk, kezelnek, műtenek minket, akkor számítanunk kell arra, hogy hallgatók, tanulók is jelen lehetnek. Ahhoz viszont, hogy a hallgató a testünket érintő vizsgálatot, beavatkozást végezzen, minden esetben a beleegyezésünkre van szükség.

Betegpanasz-kivizsgálás szabályai.

Az egészségügyi törvény rendelkezik a betegek panaszainak kivizsgálásáról. Ha a beteg úgy érzi, hogy egészségügyi ellátása során az őt megillető jogokat nem gyakorolhatja, jogai sérelmet szenvedtek, akkor panaszt tehet vagy az egészségügyi szolgáltatónál, vagy az egészségügyi szolgáltató fenntartójánál. Ez persze nem jelenti azt, hogy a beteg egyéb jogorvoslati lehetőségeket ne vehetne igénybe, esetleges bírósági eljárást ne kezdeményezhessen az okozott sérelemmel összefüggésben akár büntető, akár pedig polgári eljárás keretében.

A törvény szerint az egészségügyi fenntartónak, illetve a szolgáltatónak a panaszt 10 munkanapon belül ki kell vizsgálnia, és a beteget az eredményről írásban kell tájékoztatnia. A panaszvizsgálás menetét helyi szabályzat rögzíti (a beteg a panaszbeadványát hol adhatja be, ki vizsgálja ki a panaszokat, milyen eljárási rend keretében, hogyan értesítik a beteget a vizsgálat eredményéről). A betegeket az egészségügyi szolgáltatás igénybevételekor tájékoztatni szükséges az intézmény panaszvizsgálási eljárásáról.

